

เรื่อง หงอนไก่

รายละเอียด

สมุนไพรงงอนไก่ จะมีอยู่ด้วยกัน 2 ชนิด คือ ชนิดที่ต้นตั้งตรงช่อดอกเป็นรูปทรงกระบอก (หงอนไก่ไทย) และชนิดที่ดอกมีรูปทรงคล้ายหงอนไก่ (หงอนไก่ฝรั่ง) ซึ่งทั้งสองชนิดเป็นพืชชนิดเดียวกันและอยู่ในวงศ์เดียวกัน (แต่ต่างสายพันธุ์) อีกทั้งยังมีชื่อเรียกตามท้องถิ่นที่คล้ายกันอีกด้วย ส่วนสรรพคุณทางยาโดยรวมของทั้งสองก็คล้ายคลึงกัน สามารถนำมาใช้แทนกันได้ครับ

หงอนไก่ไทย

หงอนไก่ไทย ชื่อวิทยาศาสตร์ *Celosia argentea* L. จัดอยู่ในวงศ์บานไม่รู้โรย ([AMARANTHACEAE](#)) มีชื่อท้องถิ่นอื่นๆ ว่า หงอนไก่แดง (นครสวรรค์), ดอกด้าย, ด้ายสร้อย, สร้อยไก่, หงอนไก่ (ภาคเหนือ), หงอนไก่ดอกกลม หงอนไก่ฟ้า หงอนไก่ฝรั่ง (ภาคกลาง), แขะเซียง ซิงเซียงจื่อ (จีนกลาง) เป็นต้น และมีชื่อสามัญว่า

Cockscomb, Chinese Wool flower, Wool flower

- **ต้นหงอนไก่ไทย** มีถิ่นกำเนิดจากอเมริกาเขตร้อน ภายหลังได้กระจายพันธุ์ปลูกไปทั่วโลก โดยจัดเป็นพรรณไม้ล้มลุกฤดูเดียว มีอายุเพียง 1 ปี มีลำต้นตั้งตรง สูงประมาณ 40-150 เซนติเมตร มักแตกกิ่งก้านเป็นสีเขียวแกมแดง ลำต้นมีลักษณะนํ้าและมีร่องตามยาว เปลือกลำต้นมีทั้งสีแดงและสีเขียว แบ่งออกไปตามสายพันธุ์
- **ใบหงอนไก่ไทย** ใบเป็นใบเดี่ยวออกเรียงสลับ ลักษณะของใบเป็นรูปไข่แกมขอบขนาน รูปหอกยาว หรือรูปเส้นแกมใบหอก ปลายใบเรียวแหลม โคนใบเรียวแหลม ส่วนขอบใบเรียบ ใบมีขนาดกว้างประมาณ 1-6 เซนติเมตร และยาวประมาณ 4-18 เซนติเมตร แผ่นใบเป็นสีเขียวและมักมีสีแดงแต้ม หรือเป็นสีแดงอมม่วง ใบตอนล่างจะมีขนาดใหญ่ ส่วนใบที่อยู่ส่วนยอดจะมีขนาดเล็กกว่า มีก้านใบยาวประมาณ 0.3-1.7 เซนติเมตร
- **ดอกหงอนไก่ไทย** ออกดอกเป็นช่อเป็นแท่งยาว โดยจะตามซอกใบและปลายกิ่งหรือปลายยอด ปลายช่อดอกแหลม ช่อดอกยาวประมาณ 3-10 เซนติเมตร อัดแน่นอยู่ในช่อเดียว ช่อดอกมีดอกย่อยขนาดเล็กจำนวนมาก ดอกย่อยมีกลีบดอกเป็นสีม่วงแกมสีชมพู หรือเป็นสีขาวปลายแต้มด้วยสีชมพู อยู่ติดกันเป็นกระจุก กลีบดอกมี 5 กลีบ กลีบเลี้ยง 3 กลีบ เกสรเพศผู้ 5 อัน และไม่มีก้านดอก
- **ผลหงอนไก่ไทย** ผลเป็นผลแห้งและแตกได้ ผลมีกลีบเลี้ยงบางหุ้มเมล็ดอยู่ ลักษณะของผลเป็นรูปไข่กลับ เมล็ดกลมแบนสีดำเป็นมันเงาและแข็ง มีจำนวนมาก ลักษณะของเมล็ดเป็นรูปกลมรี

หงอนไก่ฝรั่ง

หงอนไก่ฝรั่ง (หงอนไก่เทศ) ชื่อวิทยาศาสตร์ *Celosia argentea* var. *cristata* (L.) Kuntze, *Celosia cristata* L. จัดอยู่ในวงศ์บานไม่รู้โรย (**AMARANTHACEAE**) มีชื่อท้องถิ่นอื่น ๆ ว่า หงอนไก่ดง (นครสวรรค์), ดอกด้ายด้ายสร้อย สร้อยไก่ หงอนไก่ (ภาคเหนือ), หงอนไก่ดอกกลม หงอนไก่ฟ้า หงอนไก่ฝรั่ง หงอนไก่เทศ หงอนไก่ไทย (ภาคกลาง), พอคอกที (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน), ซองพู ซองพู (กะเหรี่ยง-กาญจนบุรี), กระลารอน (เขมร-ปราจีนบุรี), แซ่เลี้ยง ไกยกวฮวย (จีนแต้จิ๋ว), จีควนฮวา (จีนกลาง) เป็นต้น และมีชื่อสามัญว่า Wild Cockcomb, Cockcomb, Common cockscomb, Crested celosin

- **ต้นหงอนไก่ฝรั่ง** จัดเป็นพรรณไม้พุ่มขนาดเล็ก มีความสูงของต้นประมาณ 20 นิ้ว ลำต้นแตกกิ่งก้านสาขาไม่มากนัก และไม่มีแก่นด้วย เป็นพรรณไม้ที่กลายพันธุ์ได้ง่าย ทำให้บางต้นจึงมักไม่เป็นสีเขียวเสมอไป โดยอาจจะเป็นสีเขียวอ่อน สีขาว หรือสีแดง เป็นต้น ซึ่งก็แล้วแต่พันธุ์ของต้นนั้นๆ สามารถขยายพันธุ์ด้วยวิธีการเพาะเมล็ด เจริญเติบโตได้ดีในดินร่วนซุยและระบายน้ำได้ดี เป็นพรรณไม้กลางแจ้ง ชอบแสงแดด

จัด และเจริญเติบโตได้ง่ายและงอกงามเร็ว

- **ใบหงอนไก่ฝรั่ง** ใบเป็นใบเดี่ยว ออกรวมกันเป็นกลุ่มตามข้อของลำต้น ลักษณะของใบเป็นรูปทรงมนรี รูปรี หรือรูปหอก ปลายใบแหลม โคนใบสอบ ส่วนขอบใบเรียบไม่มีหยัก แผ่นใบเป็นสีเขียว ใบมีขนาดกว้างประมาณ 1-3 เซนติเมตร และยาวได้ประมาณ 10-15 เซนติเมตร ผิวใบด้านบนเป็นสีเขียวหรือสีม่วงแดง ย่นเล็กน้อย ส่วนเส้นกลางใบเป็นสีชมพู
- **ดอกหงอนไก่ฝรั่ง** ดอกจริง ๆ ของหงอนไก่ฝรั่งนั้นจะมีขนาดเล็กเป็นละอองแต่จะออกติดกันแน่นเป็นช่อเดี่ยวกันคล้ายกับหงอนไก่ มีขนาดประมาณ 2-4 นิ้ว ลักษณะของช่อดอกจะบิดจีบม้วนไปมาอยู่ในช่อดูคล้ายหงอนไก่ แต่ละดอกจะมีกลีบเลี้ยง 3 กลีบ กลีบดอก 5 กลีบ รูปปลายแหลม ยาวประมาณ 5-8 มิลลิเมตร มีเกสรเพศผู้ 5 อัน เกสรเพศเมีย 1 อัน ส่วนปลายมีรอยแยกเป็น 2 รอยตื้น ๆ โดยสีของดอกก็จะแตกต่างกันออกไปตามสายพันธุ์ เช่น สีแดง สีชมพู สีเหลือง สีขาว สีผสม เป็นต้น ช่อดอกเมื่อบานเต็มที่ จะมีขนาดกว้างประมาณ 8-15 เซนติเมตร
- **ผลหงอนไก่ฝรั่ง** ผลเป็นผลแห้ง ลักษณะของผลเป็นรูปทรงกลม ภายในผลมีเมล็ดอยู่หลายเมล็ด ลักษณะของเมล็ดเป็นรูปกลมแบน เปลือกนอกเมล็ดเป็นสีดำแข็งและเป็นมัน

สรรพคุณของหงอนไก่

1. รากมีรสขมเย็น สรรพคุณเป็นยาบำรุงธาตุในร่างกาย (ราก)
2. ดอกใช้ร่วมกับพืชชนิดอื่นเป็นยาบำรุงกำลัง (ดอก)
3. ใช้เป็นยาแก้ความดันโลหิตสูง ด้วยการใช้เมล็ดหงอนไก่แห้งประมาณ 4.5-9 กรัม นำมาต้มกับน้ำกินหรือใช้ทำเป็นยาเม็ดกิน (เมล็ดแห้ง)
4. ตำรายาไทยจะใช้รากหงอนไก่เป็นยาแก้โลหิตเป็นพิษ (ราก)
5. เมล็ดมีรสขมเป็นยาเย็น ออกฤทธิ์ต่อตับ ใช้เป็นยาแก้ร้อนในดับ ช่วยขับลมร้อนในดับ (เมล็ด)
6. ช่วยแก้เลือดลมไม่ปกติ (ดอก)
7. ดอก ก้าน และใบหงอนไก่เทศ มีรสขมเป็นยาเย็น ออกฤทธิ์ต่อตับและไต มีสรรพคุณทำให้เลือดเย็น (ก้าน และใบ, ดอกหงอนไก่เทศ)
8. ช่วยแก้ลมอัมพฤกษ์ (ราก)
9. ใช้เป็นยาแก้ไข้ที่มีอาการในทางเดินอาหารร่วมด้วย เช่น ไข้ท้องอืดเฟ้อ ไข้พิษ ไข้อาหารเป็นพิษ และช่วยแก้ไข้เพื่อลม (มีอาการท้องอืดเฟ้อ) (ราก)
10. ใช้แก้อาการปวดศีรษะ ด้วยการใช้ดอกสด (ดอกมีรสฝาดเย็น) ประมาณ 30-60 กรัม (ถ้าเป็นดอกแห้งให้

- ใช้ประมาณ 15-30 กรัม) นำมาต้มกับน้ำกิน (ดอก)
11. ใช้เป็นยารักษาโรคตาแดง ตาปวด เยื่อตาอักเสบ ช่วยทำให้ตาสว่าง ด้วยการใช้ดอกสดประมาณ 30-60 กรัม (แห้งใช้ 15-30 กรัม) นำมาต้มกับน้ำกิน (ดอก)
 12. ช่วยแก้ตาฟางในเวลากลางคืน ด้วยการใช้เมล็ดแห้งประมาณ 4.5-9 กรัม นำมาต้มกับน้ำกินหรือทำเป็นยาเม็ดกิน (เมล็ดแห้ง)
 13. ช่วยแก้อาการอาเจียนเป็นเลือด กระอักเลือด ด้วยการใช้ลำต้นสดนำมาต้มกับน้ำกิน หรือจะใช้ก้านและใบสด (กิ่ง ก้าน และใบมีรสฝาดเผื่อน) ประมาณ 30-60 กรัม นำมาต้มหรือคั้นเอาแต่น้ำกินก็ได้เช่นกัน ส่วนดอกสดมีสรรพคุณแก้อาเจียนเป็นเลือด วิธีใช้ให้นำดอกสด 30-60 กรัม นำมาต้มกับน้ำกิน ถ้าเป็นดอกแห้งให้ลดปริมาณลงครึ่งหนึ่ง (ลำต้น, ก้านและใบ, ดอก)
 14. ช่วยแก้อาการไอ ไอเป็นเลือด ด้วยการใช้ดอกหอนไก่เทศสดประมาณ 30-60 กรัม นำมาต้มกับน้ำกิน ถ้าเป็นดอกแห้งให้ใช้ประมาณ 15-30 กรัม (ดอก)
 15. ใช้เป็นยาแก้เสมหะ (ราก)
 16. ใช้เป็นยาแก้หืด (ราก)
 17. เมล็ดนำมาต้มกับน้ำใช้กลั้วรักษาแผลในช่องปากได้ (เมล็ด)
 18. ช่วยแก้เลือดกำเดาไหล ด้วยการใช้ดอกสดประมาณ 30-60 กรัม นำมาต้มกับน้ำกิน ถ้าเป็นดอกแห้งให้ใช้ประมาณ 15-30 กรัม หรือจะใช้เมล็ดแห้งประมาณ 4.5-9 กรัม นำมาต้มกับน้ำหรือใช้ทำเป็นยาเม็ดกินก็ได้ (ดอก, เมล็ด)
 19. ช่วยแก้อาการท้องอืด (ราก)
 20. ใช้เป็นยาแก้โรคท้องเสีย ด้วยการใช้ลำต้นสดนำมาต้มกับน้ำกิน (ลำต้น)
 21. ตำรายาแผนไทยจะใช้เมล็ดเป็นยาแก้ท้องร่วง (เมล็ด)
 22. ช่วยแก้โรคบิด ด้วยการใช้ก้านและใบสดประมาณ 30-60 กรัม นำมาต้มกับน้ำหรือคั้นเอาแต่น้ำกิน หรือจะใช้ดอกสดประมาณ 30-60 กรัม (ถ้าแห้งใช้ 15-30 กรัม) นำมาต้มกับน้ำกินเป็นยาแก้บิดก็ได้ (ก้านและใบ, ดอก)
 23. ใช้เป็นยาแก้ถ่ายเป็นมูกเลือด ด้วยการใช้ดอกหอนไก่เทศสดประมาณ 30-60 กรัม (ดอกแห้งใช้ประมาณ 15-30 กรัม) นำมาต้มกับน้ำกิน ส่วนเมล็ดหอนไก่เทศจะใช้เป็นยาแก้อุจจาระเป็นเลือด บิดถ่ายเป็นมูกเลือด ด้วยการใช้เมล็ดแห้งประมาณ 4.5-9 กรัม นำมาต้มกับน้ำหรือใช้ทำเป็นยาเม็ดกิน (ดอก, เมล็ด)
 24. ใช้เป็นยาระบาย ด้วยการใช้ก้านและใบสดประมาณ 30-60 กรัม นำมาต้มหรือคั้นเอาแต่น้ำกิน (ก้านและใบ)
 25. ดอกใช้เป็นยาขับปัสสาวะได้ (ดอก)

26. ช่วยแก้ปัญหามีใบเป็นเลือด (ดอกหงอนไก่เทศ)
27. ใช้แก้ริดสีดวงทวาร (ดอก, เมล็ด)
28. ใช้แก้ริดสีดวงทวารมีเลือดออก ด้วยการใช้ลำต้นสดของหงอนไก่เทศนำมาต้มกับน้ำกิน หรือใช้ก้านและใบสดประมาณ 30-60 กรัม นำมาต้มกับน้ำหรือคั้นเอาแต่น้ำกิน หรือจะใช้ดอกหงอนไก่เทศกับหัวโสม อย่างละเท่ากัน นำมาบดให้เป็นผง แล้วปั้นเป็นยาลูกกลอนขนาดเท่าลูกมะเขือพวง รับประทานครั้งละ 7-10 เม็ด (ลำต้น, ก้านและใบ)
29. ใช้แก้สตรีตกเลือด ด้วยการใช้ก้านและใบสดของหงอนไก่ฝรั่งประมาณ 30-60 กรัม นำมาต้มหรือคั้นเอาแต่น้ำกิน หรือใช้ดอกสดประมาณ 30-60 กรัม (แห้งใช้ 15-30 กรัม) นำมาต้มกับน้ำกินหรือใช้เข้ากับตำรายาอื่น ส่วนอีกวิธีให้ใช้ลำต้นสดนำมาต้มกับน้ำกินเป็นยาแก้ตกเลือด (ลำต้น, ก้านและใบ, ดอกหงอนไก่ฝรั่ง)
30. ใช้แก้ประจำเดือนมาผิดปกติ ประจำเดือนไม่ปกติ ด้วยการใช้ออกสดประมาณ 30-60 กรัม (แห้งใช้ 15-30 กรัม) นำมาต้มกับน้ำกิน (ดอก)
31. ช่วยแก้มูกติดตกขาวของสตรี ด้วยการใช้ออกสดประมาณ 30-60 กรัม (แห้งใช้ 15-30 กรัม) นำมาต้มกับน้ำกิน หรือจะนำมอดอกหงอนไก่เทศมาต้มกับเหล้าขาวรับประทานก็ได้ (ใช้ได้ทั้งดอกหงอนไก่ไทยและหงอนไก่เทศ)
32. เมล็ดมีสรรพคุณเป็นยากระตุ้นความรู้สึกทางเพศได้ดี แต่ในตำราไม่ได้ระบุวิธีใช้และวิธีกิน (เมล็ด)
33. ก้านและใบนำมาตำพอกรักษาบาดแผลที่มีเลือดออกได้ (ก้านและใบ)
34. ใช้เป็นยาห้ามเลือด แก้เลือดไหลไม่หยุด (ก้านและใบ, ดอก, เมล็ดแห้ง)
35. ลำต้นอ่อนนำมาตำให้ละเอียดใช้เป็นยาพอกแก้ตะขบกัด (ลำต้น)
36. ใช้รักษาผิวหนังเป็นผดผื่นคัน ด้วยการใช้ก้านและใบนำมาตำพอกบริเวณที่เป็น ส่วนดอกก็มีสรรพคุณช่วยแก้ผดผื่นคันได้เช่นกัน แต่เข้าใจว่านำมาต้มกับน้ำดื่ม ส่วนเมล็ดแห้งมีสรรพคุณช่วยรักษาผิวหนังเป็นผดผื่นคัน อีกเสบร้อนแดง (ก้านและใบ, ดอก, เมล็ดแห้ง)
37. ใบมีสรรพคุณช่วยบรรเทาอาการคันจากยางต้นรัก (ใบ)
38. ดอกใช้เข้าตำรับยาร่วมกับสมุนไพรชนิดอื่นเป็นยารักษาโรคมะเร็งคุด (อาการปวดตัวลงข้อ ปวดศีรษะ เจ็บเอว ปวดข้อ) ด้วยการใช้ออกหงอนไก่ไทย รากสามสิบ รากผักหวานบ้าน รากถั่วพู รากรางเย็น รากมังคุด กล้วย ไม้มะแฟน หอยกาบ และงาช้าง นำมาฝนกับน้ำผสมกับข้าวสุดกินเป็นยารักษาโรคมะเร็งคุด (ดอก)
39. หากสัตว์มีอาการปวดท้องหลังคลอดลูก ให้ใช้ดอกหงอนไก่สีขาวแห้งประมาณ 60 กรัม, กล้วยเทศประมาณ 60-120 กรัม และใบสนหางสิงห์ (สนแผง) 120 กรัม นำมาบดให้ละเอียดแล้วผสมกับเหล้าให้สัตว์กิน (ดอก)

40. หากวัวหรือม้ามีเลือดกำเดาออก ให้ใช้ดอกหงอนไก่สดประมาณ 3-4 ช่อ ดอกทานตะวันประมาณ 2-3 ดอก และรากหญ้าคาประมาณ 60-100 กรัม นำมาต้มผสมกับน้ำทรายประมาณ 120 กรัม แล้วเอาน้ำดื่มที่ได้มาให้สัตว์กิน (ดอก)
41. หากวัวหรือม้าถ่ายเป็นเลือด ให้ใช้ดอกหงอนไก่สีขาวแห้งประมาณ 120 กรัม, เหล่งแห้งเช่าประมาณ 30-60 กรัม, และดินสุกเป็นก้อนที่อยู่ตามก้นเตาถ่านประมาณ 60 กรัม นำมาบดผสมรวมกันให้ละเอียด แล้วใส่น้ำตาลทรายขาวลงไปประมาณ 120 กรัม ผสมให้สัตว์กิน (ดอก)
42. ส่วนข้อมูลอื่นๆ ได้ระบุว่าหงอนไก่มีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรีย เชื้อบิดมีตัว ช่วยลดอุณหภูมิในร่างกาย รักษาผิวหนังอักเสบ ส่วนรากใช้เป็นยาบำรุงกำลัง (ข้อมูลส่วนนี้ไม่มีแหล่งอ้างอิงครับ)

หมายเหตุ : เมล็ดหงอนไก่ฝรั่ง สามารถใช้แทนกับเมล็ดหงอนไก่ไทยได้ เนื่องจากมีสรรพคุณทางยาที่เหมือนกัน

ข้อห้ามในการใช้สมุนไพรหงอนไก่

- หญิงที่อยู่ในระหว่างการมีประจำเดือน ไม่ควรนำหงอนไก่มารับประทาน
- ผู้ที่เป็นโรคตาบอดสี ห้ามรับประทานสมุนไพรชนิดนี้

ข้อมูลทางเภสัชวิทยาของหงอนไก่

- เมล็ดพบสาร Oxalic acid, กรดไขมัน, โปแทสเซียมไนเตรด, Celosiol, Nicotinic acid และยังมีพบน้ำมันระเหยอีกหลายชนิดด้วยกัน
- สารที่สกัดจากเมล็ดและดอกหงอนไก่ เมื่อนำมาทดลองก็พบว่า มีฤทธิ์ช่วยยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อ Trichomonas vaginalis ได้ดี โดยเชื้อชนิดนี้เมื่อนำมาต้มด้วยความร้อนสูงนาน 5-10 นาทีก็จะตายไป
- จากการรักษาผู้ป่วยที่เป็นโรคความดันโลหิตสูงที่อยู่ในช่วง 160-220 / 100-135 มม.ปรอท โดยทำการรักษาด้วยการใช้เมล็ดหงอนไก่แห้งประมาณ 30 กรัม นำมาต้มสกัดเอาน้ำ 2 ครั้ง แล้วแบ่งกิน 3 ครั้งต่อวัน ผลการทดลองพบว่า หลังจากที่ได้รับไปแล้ว 1 สัปดาห์ ผู้ป่วยมีความดันลดลงเหลืออยู่ในช่วง 125-146 / 70-90 มม.ปรอท และจากการนำมาทดลองกับสัตว์ก็พบว่าเมล็ดหงอนไก่สามารถช่วยลดความดันโลหิตได้
- น้ำมันระเหยจากเมล็ดหงอนไก่ มีฤทธิ์สามารถทำให้ม่านตาขยายตัวได้

ประโยชน์ของหงอนไก่

- ใช้ปลูกเป็นไม้ประดับแปลงทั่วไป ปลูกตามขอบแปลง ริมทางเดิน หรือจะปลูกเป็นไม้กระถางก็ได้ เพราะดอกมีความสวยงาม สีสดใสโดดเด่น เพาะปลูกได้ง่าย มีความแข็งแรงทนทาน สามารถออกดอกได้ตลอด

ทั้งปี เมื่อดอกบานแล้วจะมีอายุยืนยาว เช่นเดียวกับดอกบานไม่รู้โรย เพราะอยู่ในวงศ์เดียวกัน แต่เมื่อ
ดอกแล้วโรยแล้วจะต้องเปลี่ยนต้นใหม่

- หรือจะปลูกเป็นไม้ตัดดอกทำดอกไม้แห้งก็ได้ เพราะสามารถเก็บไว้ได้นานและไม่เปลี่ยน

คำสำคัญ : หงอนไก่

ที่มา : <https://medthai.com/>

รวบรวมและจัดทำข้อมูล : กาญจนา จันทร์สิงห์

วันที่ : 2020-07-16

https://arit.kpru.ac.th/ap2/local/?nu=pages&page_id=1755&code_db=610010&code_type=01

The Office Of Academic Resource Information And Technology